

Bouwstenen effectieve docentprofessionalisering

Met de toolkit bouwstenen van de zone Docentprofessionalisering van het Versnellingsplan kunnen instellingen effectieve docentprofessionalisering op het gebied van onderwijsinnovatie met ict inrichten en evalueren. De set is onderbouwd door een praktijkonderzoek en literatuurstudie van de zone. De instrumenten uit de toolkit kunnen zowel online als offline ingezet worden.

Naast deze kaartenset, bevat de toolkit:

- › **Het rapport** 'Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering in het hoger onderwijs gericht op onderwijsinnovatie met ict'
- › **De handreiking** 'Hulpvragen voor het selecteren van bouwstenen'
- › **Sjablonen** voor online werkvormen

Meer informatie is te vinden op de website van het Versnellingsplan:

Deze kaartenset bevat definities en stellingen voor elke bouwsteen. De kaartenset kan gebruikt worden als kennismaking met de bouwstenen en als hulpmiddel om een gesprek op gang te brengen over docentprofessionalisering met ICT in uw eigen organisatie. U kunt daarbij kiezen om te reflecteren op uw huidige of toekomstige activiteiten of om te reflecteren op thema's. De kaarten kunt u inzetten om een gesprek te starten. De doelen van dit gesprek bepaalt u zelf. Daarnaast kunt u de kaarten gebruiken ter ondersteuning van de ontwerpmethodiek voor onderwijsinnovatie met ICT (zie de website voor meer informatie).

Om te **reflecteren op activiteiten**:

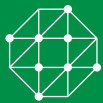
- › Gebruik de kaarten met doelgroepen om scherp in beeld te krijgen wat de kenmerken van uw doelgroepen zijn. De steekwoorden op de kaarten geven suggesties van onderwerpen die daarbij aan de orde kunnen komen. Hiermee ontstaat een gedeeld beeld van de doelgroep.
- › Zoek gezamenlijk de kaarten die van belang zijn bij de professionaliseringsactiviteit, waarbij u gebruik kunt maken van de Handreiking. Neem om beurten een bouwstenenkaart uit de set en licht aan de hand van de definitie toe waarom deze bouwsteen belangrijk is. De andere deelnemers luisteren, maar reageren pas als alle relevante bouwstenen verzameld zijn.
- › Als alle relevante bouwstenen verzameld zijn voert u een groeps-gesprek over de plaats die de bouwstenen innemen in de activiteit. Welke zijn het belangrijkste? Welke bouwstenen kunnen aan de activiteit toegevoegd worden om deze verder te verrijken of te verbeteren/effectiever te maken? Hoe hangen ze samen (bekijk daarvoor ook het model op de bijbehorende poster)?
- › Tot slot koppelt u de bevindingen terug naar de doelgroepen die in de eerste stap zijn besproken. Wat betekent uw analyse voor de doelgroep? Welke acties volgen uit de bespreking?

Om te **reflecteren op thema's**:

- › Bepaal welk thema u wilt bespreken. Kies daarvoor één kleur bouwstenenkaarten, bijvoorbeeld docentkenmerken.
- › Kies om beurten een kaart uit dit thema en reflecteer op deze bouwsteen. Gebruik om het gesprek op gang te helpen de stelling gebruiken die op de kaart staat.

Toolkit Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering

Versie 1.0

**Versnellingsplan
Onderwijsinnovatie
met ICT**

Auteurs

Kees Ritmeester

Wieteke Boulogne

Met dank aan alle zoneleden van de zone

Docentprofessionalisering en

MSG Sustainable Strategies

Betrokken onderzoekers

Dorien Hopster-den Otter

Marlies ter Beek

Op deze uitgave is de Creative Commons Naamsvermelding 4.0-licentie van toepassing. Maak bij gebruik van dit werk vermelding van de volgende referentie: Boulogne, W., & Ritmeester, C.J.B. (2021). Toolkit Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering in het hoger onderwijs. Versie 1.0. Utrecht: Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT.

Legenda

- Docentkenmerken
- Kenmerken van de professionalisering: vorm/didactiek
- Kenmerken van de professionalisering: inhoud
- Kenmerken van de organisatie

Docent

lesgeven
onderzoek
studentbegeleiding
onderwijsontwikkeling
nevenactiviteiten
ict-geletterdheid
werkdruk
BKO/BDB

VRAAG

Heb je de doelgroep goed in kaart?

Student

bachelor
master
voltijd deeltijd
praktijkgerichtheid
technisch domein
sociaal domein
economisch domein
betrokkenheid

VRAAG

Heb je de doelgroep goed in kaart?

Ondersteuner

onderwijsontwikkeling
coaching-on-the-job

onderwijskwaliteit
professionaliseringsactiviteiten
beleidsontwikkeling

VRAAG

Heb je de doelgroep goed in kaart?

Manager

bedrijfsvoering
leiding geven
gesprekscyclus
onderwijsontwikkeling
kwaliteitscyclus

VRAAG

Heb je de doelgroep goed in kaart?

HRM- of
P&O-medewerker

**loopbaan-
ontwikkeling**

professionaliseringsaanbod
werving en selectie
deskundigheidsbevordering
advies en dienstverlening
duurzame inzetbaarheid

VRAAG

Heb je de doelgroep goed in kaart?

**Kenmerken van de
professionalisering:
vorm/didactiek**

Vakinhoud

Kennis en vaardigheden uit een
specifiek vakgebied, bijvoorbeeld
feiten, concepten, theorieën en
beginselen.

STELLING

*Een professionaliseringsactiviteit zonder een
koppeling met de vakinhoud van de docent is
geen goede professionaliseringsactiviteit.*

Kenmerken van de professionalisering: vorm/didactiek

Ethiek

Een reflectie op de (mogelijke) impact van de inzet van ict ten behoeve van onderwijsinnovatie op de waarden die worden nagestreefd in het onderwijs.

STELLING

Voordat een instelling ict-middelen inzet, zou ze eerst moeten ingaan op de ethische kwesties die ermee gemoeid zijn.

Kenmerken van de professionalisering: vorm/didactiek

Kennis over technologie

Kennis over (innovaties op het gebied van) ict en de mogelijke toepassingen hiervan voor het onderwijs en het leren van studenten.

STELLING

Het is noodzakelijk dat elke docent kennis heeft van de mogelijkheden om ict toe te passen in het onderwijs.

Kenmerken van de professionalisering: vorm/didactiek

Vakdidactiek

De specifieke didactiek die nodig is voor de vakinhoud die de docent onderwijst. Dit bevat de manier van kennisoverdracht, het aanleren van vaardigheden en inzicht in het onderwijs, en het ondersteunen van studenten in hun eigen ontwikkeling.

STELLING

Het is aan de docent zelf om de vertaalslag te maken van de gevolgde professionaliseringsactiviteit naar de vakdidactiek voor zijn/haar eigen context.

Kenmerken van de organisatie

Cultuur om te leren

De werksfeer, overtuigingen, percepties, verantwoordelijkheden, relaties en doelen gericht op de doorlopende ontwikkeling van docenten.

STELLING

De leercultuur binnen het docententeam moet hetzelfde zijn als de leercultuur die je inricht om studenten tot leren te brengen.

Kenmerken van de organisatie

Aanmoedigen en stimuleren

De mate waarin formele en informele leiders docenten aanmoedigen en stimuleren hun onderwijs te innoveren met behulp van ict.

STELLING

Collega's kunnen docenten beter stimuleren tot het ondernemen van professionaliseringsactiviteiten dan een leidinggevende.

Kenmerken van de organisatie

Ondersteuning vanuit overheid

Ondersteuning vanuit de (lokale) overheid of regio, bijvoorbeeld via subsidies en samenwerkingsverbanden.

STELLING

Professionalisering en bepaalde criteria die daarbij horen zouden landelijk geregeld moeten zijn in plaats van dat dit binnen elke instelling afzonderlijk geregeld wordt.

Kenmerken van de organisatie

ICT-infrastructuur

De faciliteiten, leermiddelen en ondersteuning die nodig zijn om ict te integreren in het onderwijs en de bijbehorende professionalisering.

STELLING

Professionalisering op het gebied van onderwijsinnovatie met ICT begint bij een goede ICT-infrastructuur.

Kenmerken van de organisatie

Beleed van de instelling

De vertaling van een visie naar beleid met heldere doelen voor de inzet van onderwijsinnovatie met ict.

STELLING

Professionalisering hoeft niet altijd resultaatgericht te zijn (in de vorm van prestatieafspraken/doelen), het proces van de activiteit is minstens zo belangrijk.

Kenmerken van de organisatie

Leiderschap: faciliteren in tijd en beloningen

De mate waarin leiders voldoende tijd beschikbaar maken in zowel het rooster als het takenpakket van docenten. En de mate waarin zij een beloning in het vooruitzicht stellen, zoals een promotie of verhoogd salaris.

STELLING

Een docent zou altijd beloond moeten worden voor de professionaliseringsactiviteiten die hij/zij onderneemt.

Kenmerken van de organisatie

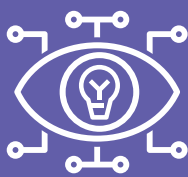
Rolmodel

De mate waarin formele en informele leiders fungeren als rolmodellen ten aanzien van onderwijsinnovatie met ict.

STELLING

De meeste leidinggevenden verzorgen zelf geen onderwijs, zij kunnen daardoor niet fungeren als een goed rolmodel voor docenten.

Kenmerken van de organisatie

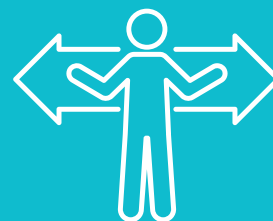
Visie op onderwijs- innovatie met ICT

Een heldere visie op de relevantie en toegevoegde waarde van ict en de inzet ervan voor onderwijsinnovatie.

STELLING

ICT en innovatie verdienen meer aandacht in de instellingsbrede visie op onderwijs.

Docentkenmerken

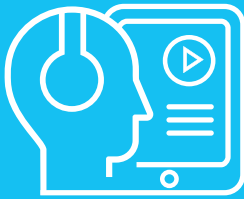
Ervaren autonomie

De mogelijkheid en het vermogen dat docenten ervaren om beslissingen te nemen binnen hun sectie en onderwijsinstelling (agency).

STELLING

Docenten kunnen het beste zelf bepalen waarin ze zich professionaliseren, een onderwijsorganisatie moet er alleen voor zorgen dat docenten hierin gefaciliteerd worden.

Docentkenmerken

ICT-geletterdheid

Het vermogen om goed geïnformeerd en beredeneerd beslissingen te nemen over de inzet van bestaande technologieën die het leren en lesgeven verbeteren.

STELLING

Bij een professionaliseringsactiviteit moet rekening gehouden worden met de verschillen in het niveau van ict-geletterdheid van alle deelnemers.

Docentkenmerken

Individuele behoeftes en interesses

De inhoud en de vorm van de professionalisering sluiten aan op persoonlijke, individuele behoeftes en interesses van docenten ten aanzien van wat en hoe zij willen leren.

STELLING

Als de professionalisering gekozen wordt omdat deze past bij de individuele behoeftes en interesses van de docent, dan profiteert het onderwijs daarvan.

Docentkenmerken

Motivatie

De bereidheid om te leren en het onderwijs met ict te innoveren. We kunnen daarbij een onderscheid maken tussen intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie.

STELLING

Docenten zijn meer gemotiveerd om zich te professionaliseren wanneer er een beloning tegenover staat.

Docentkenmerken

Professionele identiteit

De kernopvattingen van een docent over wat goed docentschap inhoudt, zoals hoe een docent zich dient te gedragen, wat zijn/haar rol is en welke activiteiten hierbij passen.

STELLING

De professionele identiteit van een docent wordt vooral bepaald door de vakkennis die een docent heeft, didactische vaardigheden (waaronder ict-gebruik) komen op de tweede plaats.

Docentkenmerken

Self-efficacy

Het geloof in het eigen kunnen van docenten met betrekking tot het in de praktijk toepassen van implementeren van onderwijsinnovatie met ict.

STELLING

Het geloof in eigen kunnen van docenten komt onder druk te staan als leertechnologie gebruikt moet worden.

Docentkenmerken

Teacher beliefs

De overtuigingen van docenten over wat goed onderwijs is, hoe studenten leren en de rol en meerwaarde van ict.

STELLING

Als docenten geloven dat onderwijskwaliteit losstaat van de inzet van ict, dan is professionalisering op het gebied van onderwijsinnovatie met ict een lastige opgave.

Docentkenmerken

Voorkennis

De kennisbasis en competenties die docenten al aan het begin van het professionaliseringstraject hebben met betrekking tot onderwijsinnovatie met ict.

STELLING

Een professionaliseringsactiviteit moet aansluiten bij de deelnemers met de minste voorkennis.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Relateren aan de eigen praktijk

Door de inhoud van de professionalisering te relateren aan de context waarin docenten lesgeven, wordt de transfer naar de praktijk bevorderd.

STELLING

Zonder toepassing van het geleerde in de eigen praktijk is het effect van de professionalisering op de onderwijspraktijk minimaal.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Samenwerkend leren

Groepen docenten (en andere betrokkenen) werken samen aan bepaalde doelen, bijvoorbeeld in de vorm van professionele leergemeenschappen of netwerken (zoals ontwerpteams, datateams en multidisciplinaire teams).

STELLING

Jezelf professionaliseren kan prima via zelfstudie, daar heb je geen samenwerking met anderen voor nodig.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Actief leren

Iedere leeractiviteit waaraan docenten actief deelnemen of waarbij ze op een actieve manier betrokken zijn bij de inhoud en vorm van de eigen professionalisering, in plaats van de leeractiviteiten op een passieve manier te ondergaan.

STELLING

Je kunt net zoveel leren uit een boek of van een inspirerende spreker als door actief te participeren in een training/workshop.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Evidence-informed aanpak

Een benadering waarbij zowel praktijkkennis als kennis uit onderzoek worden benut om de professionalisering vorm te geven.

STELLING

Evidence informed professionaliseren is een mooi doel maar in de praktijk niet haalbaar.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Ondersteuning van experts

De professionalisering wordt uitgevoerd of ondersteund door experts op het terrein van onderwijsinnovatie met ict. Bijvoorbeeld onderwijsdeskundigen die als coach of mentor optreden, ict- of vakinhoudelijke experts of andere deskundigen waaronder onderzoekers en ontwerpers.

STELLING

Je kunt meer leren van een collega die expert is op het gebied van onderwijsinnovatie met ict dan van een expert van buiten de organisatie.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Leren door te experimenteren met ICT

De ruimte voor docenten om nieuwe ict-vaardigheden op te doen en digitale tools uit te proberen.

STELLING

Je leert meer van het zelf experimenteren met ict in het onderwijs dan door het volgen van een cursus op dat gebied.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Langlopende en doorlopende professionalisering

Effectieve professionalisering heeft een langere looptijd en is doorlopend. Het beperkt zich dus niet tot een eenmalige activiteit gedurende een beperkt aantal uren, maar moet bekeken worden vanuit het perspectief van een doorlopende professionele ontwikkeling van docenten.

STELLING

Langlopende en doorlopende professionalisering is in de praktijk niet haalbaar, je kunt beter kiezen voor korte trainingen of workshops.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Doel helder formuleren

Het moet helder zijn wat het doel van de professionalisering is en in welke mate deze doelen de onderwijspraktijk en het leren van studenten verbeteren.

STELLING

Een door docenten zelf geformuleerd leerdoel is meer waard dan een SMART-geformuleerd doel door een trainer/cursusleider.

Kenmerken van de professionalisering: inhoud

Gebruik van technologie

Het vormgeven van professionalisering van docenten met behulp van ict, met het doel het leren te verbeteren.

STELLING

Bij een professionaliseringsactiviteit over onderwijsinnovatie met ict mag de inzet en het gebruik van leertechnologie niet ontbreken.